

PRISTRASNOSTI KAO RAZLOG ZA IZUZEĆE SUDIJA U POSTUPKU PRED MEĐUNARODNIM KRIVIČNIM SUDOM ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Apstrakt

Ovaj rad se bavi analizom i prezentacijom saznanja koja se odnose na načelo nezavisnosti i nepristrasnosti sudija i mogućnost izuzeća sudija po osnovu pristrasnosti u postupku pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, sa osvrtom na praksu. Posebo je u tom smislu ukazano na pravo na pravično suđenje koje predstavlja osnovno ljudsko pravo optuženog, a kako bi se isto ostvarilo optuženi ima pravo da mu bude suđeno pred nezavisnim i nepristrasnim sudom. Izuzeće sudije predstavlja sredstvo kojim se sprečava pristrasno odlučivanje sudije u konkretnom predmetu. U tom pogledu relevantni su konkretni razlozi izuzeća sudija, kao i stepen osetljivosti u odnosu na njih odnosno visina zahtevanog praga izuzeća, pri čemu se mora imati u vidu i institucionalana nezavisnost suda, koja je po prirodi stvari povezana sa nezavisnošću sudije kao pojedinca. Nakon navedene analize ocenjuje se da li se da li je praksa izuzeća u postupku pred MKTJ u skladu sa proklamovanim načelom nezavisnosti i nepristrasnosti, kao i međunarodnim standardima koji se žele postići.

Ključne reči: *nepriistrasnost i nezavisnost sudija, diskvalifikacija, izuzeće, isključenje, međunarodni krivični postupak.*

1. Uvodna razmatranja

U međunarodnim krivičnim postupcima ne postoje opšta pravila, s obzirom da međunarodni krivični sudovi imaju svoje pravilnike koji regulišu pravila postupka, međutim može se reći da važe određena opšta pravna načela koja se mogu primeniti u njima. Reč je o načelima kao što su pretpostavka nevinosti, pravo optuženih lica na nezavisno i nepristrasno sudstvo, načelo pravičnog i ekspeditivnog postupka i druga

¹ Diplomirani pravnik-master, korisnik početne obuke u Pravosudjoj akademiji, e-mail: dejo1983@gmail.com.

„Ona diktiraju način na koji se krivični postupci moraju odvijati, te tako zagarantovati osnovna prava na koja se njihovi korisnici mogu pozvati pred sudom, ako je to potrebno, žaleći se na odluke koje narušavaju ta prava. Načela takođe mogu poslužiti i kao koristan instrument za razumno razjašnjavanje procesnih pravila, kad god ona nisu jasna, ili su podesna za oprečna tumačenja.“²

Kao što je navedeno jedno od načela je i načelo nezavisnosti i nepristrasnosti sudija, koje predstavlja primarni okvir prava na pravično suđenje, koje je jedno od osnovnih ljudskih prava optuženog. Postoji više načina i sredstava za očuvanje ovog načela, kao i ostvarivanje prava na fer suđenje, nesumnjivo je da je jedno od njih izuzeće sudija. „Izuzeće sudije nije samo stvar učesnika u postupku i njihovih interesa. Krivični postupak mora biti takav da obezbeđuje pravni red i mir. Jedan od osnovnih njegovih elemenata je poverenje u pravosudni sistem. Nepristrasnost i izuzeće, naročito u slučajevima kada je ono dovedeno u pitanje, osnovni je uslov postojanja ili nepostojanja takvog poverenja.“³

2. Načelo nezavisnosti i nepristrasnosti i diskvalifikacija sudija

Statut Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, u daljem tekstu MKTJ) odredbama člana 21 jemči određena prava optuženom, između ostalog i pravo na pravično i ekspeditivno suđenje, dok član 13, pod nazivom kvalifikacije sudija, predviđa između ostalog da „stalne sudije i sudije *ad litem* moraju biti nepristrane i čestite osobe visokih moralnih kvaliteta koje poseduju kvalifikacije potrebne za izbor na najviše pravosudne funkcije u zemlji iz koje dolaze.“

Osnovno ljudsko pravo optuženog je pravo na pravično suđenje, kako bi se isto ostvarilo optuženi ima pravo da mu bude suđeno pred nezavisnim i nepristrasnim sudom. „Primarni okvir uživanja prava na pravično suđenje jeste u njenom sprovođenju od strane nadležnog, nezavisnog i nepristrasnog suda, koji je obrazovan na osnovu zakona. Time se onemogućuje proizvoljnost i pristrasnost pri odlučivanju od strane nekog političkog i upravnog tela, pa o nekom spornom pitanju odlučuje organ koji je unapred osnovan, i koji je stručan da presudi u određenoj stvari“.⁴

² A. Cassese, *International criminal law*, Oxford University Press, 2003, 459.

³ L. Breneselović, „Izuzeće sudije u krivičnom postupku“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 1/2007, 174.

⁴ M. Paunović, B. Krivokapić, I. Krstić, *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2015, 169.

Međutim, u vezi primene ljudskih prava u postupku pred MKTJ treba imati u vidu da je Pretresno veće u slučaju „Tužilac protiv Tadića“ zauzelo stav, za koji se pokazalo da predstavlja opšti način pristupanja ljudskim pravima, da nije vezano univerzalnim načelima o zaštiti ljudskih prava na način na koji ih tumače druga tela koja se bave zaštitom ljudska prava, a zbog specifične strukture Tribunala, kao i prirode predmeta, te da navedena načela nisu primenjiva na isti način u unutrašnjim pravima, imajući u vidu srodnost MKTJ vojnim sudovima. „Opšti pristup tumačenja ljudskih prava za koji se opredelio MKTJ posebno zabrinjava ako se posmatra sa pozicije očekivanja da MKTJ dosledno primenjuje međunarodno priznate standarde ljudskih prava.“⁵ „Pravičnost suđenja i zaštita ljudskih prava u postupcima pred MKTJ mogu se razmatrati samo u svetlu međunarodno priznatih normi i standarda ljudskih prava“.⁶ Postoji više garancija kojima se obezbeđuje nezavisnost i nepristrasnost sudija, to su pre svega kriterijumi i način na koji se sudije biraju, zatim moralna kompetentnost, nezavisnost od političkih uticaja, zabrana primanja instrukcija, zabrana povezanosti sa interesima stranaka u predmetu, kao i sredstva i mehanizmi nadzora, kao što su izuzeće sa suđenja ili čak i udaljenje iz suda u određenim slučajevima.

„Danas je teško govoriti o postojanju univerzalnih i uspešnih formula o načinu izbora sudija, o formiranju pravosudnog saveta i o drugim segmentima organizacije i funkcionisanja sudske vlasti. Zato bi bilo svrsishodnije formirati „minimalna“ pravila na univerzalnom planu, koja bi činila srž vladavine prava i obezbedila nezavisnost sudstva *in abstracto*.“⁷ Nezavisnost, prema nekim autorima, a što je i najčešći način određivanja njenih pojava oblika, ima svoja dva vida i to *de iure* nezavisnost odnosno institucionalni okvir, koja obuhvata supstancijalnu i personalnu nezavisnost i *de facto* nezavisnost odnosno bihevioralni vid ili nezavisnost u ponašanju i postupanju nosioca sudijske funkcije. „Nepriistrasnosti je i suštinska organizaciona komponenta svake legitimne pravosudne institucije i osnovno pravo lica pred takvom ustanovom.“⁸

U pogledu načela nezavisnosti i nepristrasnosti sudova i sudija veliki značaj imaju pravila sudijske etike odnosno kodeks iste. „Sudija treba da obavlja svoju ulogu ispoljavajući mudrost, lojalnost, čovečnost,

⁵ A. Gajić, „Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju – iz perspektive ljudskih prava“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 4/2009, 142.

⁶ *Ibid.*, 140.

⁷ I. Pejić, „Konstitucionalizacija sudske nezavisnosti: uporedno i iskustvo Srbije“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu* 1/ 2007, 159.

⁸ H. Abtahi, O. Ogwuma, R. Young, „The Composition of Judicial Benches, Disqualification and Excusal of Judges at the International Criminal Court“, *Journal of International Criminal Justice*, 2/2013, 380.

hrabrost, ozbiljnost i smotrenost, uz istovremeno umeće da sasluša druge, komunicira s njima i bude radan. Ti zahtevi nisu specifični samo za sudiju već su suštinski značajni da bi se moglo jemčiti pravo svakog čoveka da ima sudiju.⁹ Međunarodni standardi sudijske etike predviđeni su brojnim međunarodnim dokumentima od kojih su najvažniji Osnovni principi Ujedinjenih nacija o nezavisnosti pravosuđa (1985), Evropska statutarna povelja za sudije (1998), Bangalorski principi ponašanja sudija (2002) i Komentari (2007), Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope CM/Rec (2010), Mišljenje br. 4 Konsultativnog veća evropskih sudija (2003), Evropska mreža sudskih saveta (ENCJ): Izveštaj o sudijskoj etici 2009-2010, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC). „Primarna svrha je da pruži pozitivan model ponašanja, a ne skup zabrana.“¹⁰ Može se reći da je suština navedenih standarda garancija i zaštita osnovnih ljudskih prava.

Kada je reč o nepristrasnosti i nezavisnosti sudija, treba imati u vidu i institucionalnu nezavisnost suda, budući da su ova dva vida nezavisnosti međusobno povezana po prirodi stvari, s tim što se u praksi ne moraju uvek poklapati. U pogledu nezavisnosti i objektivnosti ad hoc međunarodnih krivičnih sudova uopšte, mogu se istaći određeni prigovori. Tako se obično ističu zamerke u odnosu na sudove u Nirnbergu i Tokiju, da to nisu bili nezavisni međunarodni sudovi u pravom smislu te reči, već da je reč o vojnim sudskim telima koji su organizovani od strane sila pobednica, a ne celokupne međunarodne zajednice, da je suđeno malom broju okrivljenih, kao i u vezi kažnjavanja za pripadnost organizaciji, pri čemu se ne treba potceniti njihov značaj, pogotovu u pogledu formulisanja određenih pravila i načela međunarodnog krivičnog prava.

U odnosu na Međunarodne krivične tribunale za bivšu Jugoslaviju i Ruandu ističu se ozbiljni prigovori u teoriji i praksi, počevši od same legalnosti pre svega MKTJ, budući da nije ustanovljen zaključenjem međunarodnog ugovora, već je osnovan od strane nenadležanog organa i to širokim tumačenjem termina „mera“, pod koji je podveden i krivični sud, s obzirom na to da su tribunali osnovani kao pomoćna tela Saveta bezbednosti UN, na osnovu glave VII Povelje UN. Takođe se ističe prigovor selektivne pravde, te da se nadležnost navedenih tribunala odnosi na zločine učinjene u pojedinim zemljama, a ne na zločine učinjene bilo gde u svetu, da u tribunalu nisu potpuno odvojene funkcije tužioca od sudske funkcije (ista zgrada i administracija) itd. „Prema tome, mada su tribunali realnost koju su bile prinuđene da prihvate i države koje su ih u

⁹ Evropska mreža Saveta za Izveštaj o etici u pravosuđu, *Kvaliteti i vrline sudije*, 11.

¹⁰ J. Hamilton, Q. Reed, L. Laličić, *Obuka sudija i tužilaca Republike Srbije u oblasti etike i prevencije i otkrivanja korupcije: ocena stanja i preporuke*, 2015, <http://www.pars.rs/files/Materijali11.pdf>, 28.

početku osporavale, način i postupak njihovog osnivanja su u najmanju ruku oduvek bili sporni.,¹¹ „Konačno, ne može sud biti formiran u obliku bilo čijeg pomoćnog organa, pa ni pomoćnog organa Saveta bezbednosti, jer je to takođe u potpunoj suprotnosti sa svrhom postojanja suda i suštinom njegovog delovanja, a time se takav organ već na prvi pogled i na jednom terminološkom nivou, moralno diskvalifikuje u odnosu na zahtevanu nezavisnost i samostalnost u vršenju sudske funkcije, na šta u ovom slučaju nema nikakvog relevantnog uticaja ni činjenica da on ne primenjuje materijalno pravo doneto od strane Saveta bezbednosti koji ga je osnovao.“¹² Ali postoje i drugačija viđenja, npr. Antonio Kaseze je u odgovoru na kritike naveo da ustanovljavanje *ad hoc* tribunala „dokazuje svoju korisnost sve dok se ne uspostavi međunarodni krivični sud univerzalne nadležnosti.”

Što s tiče stalnog Međunarodnog krivičnog suda njegova legalnost je nesporna, tako da ostaje da sud u praksi dokaže svoju nepristrasnost i nezavisnost „za šta su u velikoj meri stvoreni potrebni formalni uslovi, ali će dalji razvoj događaja u velikoj meri zavisiti i od faktičkih uslova i to pre svega onih koji se odnose na stav moćnih međunarodno-političkih faktora u odnosu na stalni Međunarodni krivični sud.“¹³ Osnovna zamerka koja se ističe u pogledu nezavisnosti i autoriteta ovog međunarodnog suda odnosi se na to da isti nije prihvaćen od strane velikih svetskih sila, tako Rusija nije ratifikovala Statut, dok neke kao SAD, Kina i Indija nisu ni potpisale Statut, kao i da su u dosadašnjoj praksi ispitivani samo slučajevi u Africi.

3. Izuzeće sudija kao sredstvo diskvalifikacije sudije u postupku pred MKTJ

„Izuzeće sudije je institut kojim se u konkretnom slučaju sprečava da odluku donese sudija čija je nepristrasnost u manjoj ili većoj meri dovedena u sumnju.“¹⁴ Navedeno načelo nezavisnosti i nepristrasnosti ugrađeno je u član 15 Pravilnika o postupku i dokazima, koji predviđa da sudija koji ima lični interes u predmetu ili koji s tim predmetom ima ili je imao ikakve veze koja bi mogla uticati na njegovu nepristrasnost ne sme da učestvuje u prvostepenom ili žalbenom postupku u tom predmetu. Kada je nepristrasnost sudije u sumnji, odgovarajuće pravno sredstvo bila

¹¹ B. Krivokapić, „Nešto drugačiji pogled na međunarodne krivične sudove“, u: *Haški tribunal između politike i prava* (ur. J. Čirić), Institut za uporedno pravo, Beograd 2013, 29.

¹² M. Škulić, „Jedan pogled na Haški tribunal i njegovo mesto u istoriji“, u: *Haški tribunal između politike i prava* (ur. J. Čirić), Institut za uporedno pravo, Beograd 2013, 60.

¹³ *Ibid.*, 77.

¹⁴ L. Breneselović, 174.

bi diskvalifikacija predmetnog sudije iz daljeg postupka. „Diskvalifikacija ima etičku i procesnu dimenziju.“¹⁵

U unutrašnjim pravnim porecima moguće je razlikovati obavezno izuzeće, koje podrazumeva neoborivu pretpostavku pristrasnosti i taksativno nabrojane razloge koji uvek dovode do izuzeća i fakultativno izuzeće koje označava postojanje okolnosti koje izazivaju sumnju u sudijsku nepristrasnost uopštenim navođenjem, a koje mogu ukazivati da je u konkretnom slučaju nepristrasnost dovedena u pitanje. Kao što je navedeno, prema pravilima Tribunala sudija može biti izuzet ukoliko se utvrdi da je pristrasan, međutim očigledno je da navedeni Pravilnik MKTJ na dosta neodređen način propisuje razloge za izuzeće. U praksi se postavljaju pitanje koje su situacije koje bi mogle uticati na nepristrasnost sudije, kao i pitanje stepena sumnje koja može da izazove nepristrasnost sudije tj. pitanje praga izuzeća. „Izuzeće sudije je na prvi pogled jednostavan institut. To je zbog toga što se odlukom da se neki sudija izuzme ničije pravo ne može povrediti, a, s druge strane, takvom odlukom se realizuje pravo okrivljenog na fer suđenje. Otud su najteži problemi oko izuzeća praktično vezani za pitanje kada sudija ne treba da bude izuzet, a ne kada se može izuzeti. Najlakše bi bilo izuzeti sudiju uvek kada zahtev za njegovo izuzeće postoji. Najlakše, ali ne i ispravno.“¹⁶

U praksi MKTJ pitanje izuzeća zbog moguće pristrasnosti sudija pokretano je u više slučajeva, u kojima su zahtevi za izuzeće odbijani. Tako je na primer kolegijum smatrao da izbor sudije Odio Benito za drugog potpredsednika vlade Kostarike nije razlog za njeno izuzeće, a s obzirom da je ona obećala da neće prihvatiti nikakvu funkciju u Vladi Kostarike, sve dok joj ne istekne sudijski mandat, što je potvrdio i predsednik Kostarike. U slučaju Furundžija, žalilac je tražio izuzeće sudije Mumba, a iz razloga što je ona pre izbora za sudiju MKTJ bila delegat svoje Vlade u Komisiji UN za položaj žena, gde su vođene rasprave o definiciji silovanja, što je predstavljalo krivično delo koje se u konkretnom slučaju stavljalo na teret optuženom. Takođe je istaknuto da se ista susretala sa osobama koje su umešane u suđenje odnosno sa autorima pisma amicus curiae podnesenog tokom suđenja i sa tužiocem. Žalbena veće je cenilo da se radilo o beznačajnim vezama sudije sa navedenim osobama, a da članstvo u navedenom telu UN i briga za zaštitu prava žena, nisu stvorile u njoj predrasude.

U pogledu diskvalifikacije sudija, treba imati u vidu da nacionalna pripadnost i državljanstvo određenog sudije može biti od uticaja na pristrasnost u konkretnom slučaju. Slično pitanje se postavlja i u vezi

¹⁵ C. Gardner Geyh, *Judicial Disqualification: An Analysis of Federal Law*, Federal Judicial Center, 2010², 2.

¹⁶ L. Breneselović, 173.

veroisповести određenog sudije. Međutim kada je reč o MKTJ i MKTR situacija je u tom pogledu specifična u odnosu na druge međunarodne sudove, imajući u vidu da je imenovanje sudija pod kontrolom država, a s obzirom na to da ne prihvataju stav da nacionalna pripadnost i državljanstvo sudije može biti od uticaja na nepristrasnost. U tom smislu indikativne su odluke po zahtevu za izuzeće sudija u slučajevima Tužilac protiv Šešelja, u kojima je sud bio mišljenja da nacionalnost i veroispovest sudija moraju biti irelevantne kada je reč o njihovoj sposobnosti da nepristrasno sude u predmetu, te da moraju da zanemare eventualnu pripadnost nekoj grupi, zasnovanu na verskoj, etičkoj, polnoj ili nekoj drugoj odlici, karakteristici ili temelju. Slična situacija je nastala u slučaju Mladić kada je odbrana tražila diskvalifikaciju sudije Alfonsa Oria, između ostalog i iz razloga što je optužnica uglavnom fokusirana na dešavanja u Srebrenici, imajući u vidu neuspeh holandskih mirovnih snaga u zaštiti civila na tom području i činjenicu da je navedeni sudija po nacionalnosti Holanđanin, te da se nalazi u sukobu interesa, zahtev je odbijen kao neosnovan, a odbrana nije dokazala tvrdnju da je sudija ostavio utisak pristrasnosti.

„Za razliku od MKT-a, mnogi drugi međunarodni sudovi priznaju da je verovatno da će nacionalnost sudije imati uticaja na njegovo ili njeno odlučivanje i predviđaju mere za sprečavanje ove pojave.“¹⁷ U tom smislu Međunarodni sud pravde Međunarodni sud za pravo mora, Evropski sud za ljudska prava, Inter američki sud za ljudska prava i Afrički sud za ljudska prava i prava naroda uvažavaju navedenu činjenicu i predviđaju odgovarajuća rešenja u takvim situacijama (npr. institut *ad hoc* sudije). „Sudije Stalnog MKS podležu Kodeksu etičkog ponašanja koje dalje određuje njihove obaveze nezavisnosti i nepristrasnosti.“¹⁸ Međutim kada je reč o Stalnom MKS takođe se ističe se kao sporno učešće sudija određene nacionalne pripadnosti u nekim slučajevima (*Prosecutor v. Kony, Prosecutor v. Nourain & Jamus*). Nacionalana pripadnost sudije može uticati na pristrasnost u određenim slučajevima, naravno ne po automatizmu, ali treba razmotriti mogućnost izuzeća kada se radi o slučajevima sudija koji su sunarodnici okrivljenih i u kojima države čiji su oni državljanji imaju neke interese.

U dosadašnjoj praksi MKTJ slučaj izuzeća sudije Harhofa, Odlukom po zahtevu odbrane za izuzeće sudije u slučaju Tužilac protiv Šešelja, je bez presedana, s obzirom da je do diskvalifikacije navedenog sudije došlo neposredno pre izricanja presude, tako što je tročlano veće utvrdilo da je privatni mejl sudije, a koji se pojavio u medijima, predstavljao ispoljavanje pristrasnosti. Sadržina pisma se odnosi na kritiku, upućenu

¹⁷ M. Marković, „International criminal trials and the disqualification of judges on the basis of nationality”, *Washington University Global Studies Law Review*, Vol. 13, 1/2014, 73.

¹⁸ *Ibid.*, 3.

od strane navedenog sudije, više presuda žalbenog veća i pretresnih veća kojima je, prema njegovom mišljenju, razvodnjena doktrina udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na već ustaljenu praksu da vojni komandanti budu osuđeni za zločine koje su počinili njihovi potčinjeni, te da je do promene doktrine došlo usled pritiska predsednika suda na njegove kolege prilikom većanja, dodajući da je usled poslednjih presuda doveden „u duboku profesionalnu i moralnu dilemu“¹⁹.

Sudsko veće je u svojoj odluci primenilo čl. 15 Pravilnika o postupku i dokazima i istaklo određene stavove i kriterijume po pitanju izuzeća, pozivajući se na prethodnu praksu. Tako je navedeno da sudija nije nepristrasan ako se pokaže da postoji stvarna pristrasnost, te da neprihvatljiv utisak nepristrasnosti postoji ako je sudija strana u postupku, ako ima finansijski ili imovinski interes u ishodu predmeta ili ako će odluka sudije dovesti do unapređenja nekog poduhvata u kojem sudija učestvuje zajedno sa jednom od stranaka, te da se u tim okolnostima sudija automatski izuzima, a kao fakultativano postojanje „okolnosti koje bi kod razumnog i valjano informisanog posmatrača izazvale razumnu bojazan od pristrasnosti“.

Kad je reč o okolnostima koje mogu dovesti do izuzeća, navedeno je da sudija ne samo da mora biti subjektivno nepristrasan, nego da u datim okolnostima ne sme postojati ništa što bi moglo da objektivno stvori utisak pristrasnosti, kao i da postoji pretpostavka nepristrasnosti sudija koju nije lako pobiti. Shodno čemu se sudija ne može izuzeti na osnovu uopštenih ili apstraktnih navoda koji nisu dovoljno potkrepljeni da pobiju pretpostavku nepristrasnosti „Veće smatra da se optuženi ne mora konkretno pomenuti da bi se potkrepio zaključak o postojanju neprihvatljivog utiska o pristrasnosti.“²⁰ Sudija Liu je, međutim, u izdvojenom mišljenju zauzeo suprotan stav o istom pitanju napominjući, između ostalog, da je za izuzeće i pobijanje pretpostavke nepristrasnosti nekog sudije potrebno preći visok prag, uz strože tumačenje navedenih kriterijuma. Očigledno je da se situacija koja je nastala usled izuzeća sudije, a u kojoj je utvrđena pristrasnost, može odraziti na druge slučajeve, kao i na narušavanje ugleda i poverenja u rad samog MKSJ, pogotovu imajući u vidu već postojeće prigovore isticane u pogledu istog.

¹⁹ <http://pecanik.net/pismo-sudije-harhofa/>, 04.05.2016.

²⁰ Odluka po zahtevu odbrane za izuzeće sudije Frederika Harhofa i izveštaj potpredsedniku, Međunarodni sud za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine, Predmet br. IT-03-67-T, datum: 28. avgust 2013, <http://www.icty.org/x/cases/seselj/tdec/bcs/130828.pdf>, 4.

4. Zaključna razmatranja

Analizom ovog rada mogu se izvesti određeni zaključci u vezi načela nezavisnosti i nepristrasnosti sudija, onako kako je ono regulisano Statutom MKSJ, ali i o međunarodnim standardima u tom pogledu.

Posebo je istaknuto pravo na pravično suđenje, koje, na današnjem civilizacijskom stupnju razvoja ljudskih prava, predstavlja osnovno ljudsko pravo optuženog, a kako bi se isto ostvarilo optuženi ima pravo da mu bude suđeno pred nezavisnim i nepristrasnim sudom. U tom pogledu je relevantna i institucionalna nezavisnost suda, koja je po prirodi stvari povezana sa nezavisnošću sudije kao pojedinca. Kako izuzeće sudije ima pored procesne i etičku dimenziju, isto ne predstavlja samo stvar i interes učesnika u postupku, već odražava i poverenje u samu pravosudnu instituciju.

Imajući u vidu napred navedeno načelo, nesumnjivo je da isto treba praktično očuvati, čime se ostvaruje i pravo na pravično suđenje, te se može zaključiti da je institut izuzeća sredstvo koje optuženima stoji na raspolaganju u slučajevima kada je nepristrasnost i nezavisnost sudija dovedena u sumnju, a što praktično može dovesti do diskvalifikacije sudija za koga je utvrđeno da postupa pristrasno u konkretnom predmetu. Navedeno načelo integrisano je u član 15 Pravilnika o postupku i dokazima MKTJ, a isto je razrađivano dalje u praksi. Praksa pokazuje da se za obaranje pretpostavke nepristrasnosti sudija zahteva visok prag, a s obzirom da istu nije lako pobiti. Takođe se ne prihvata mogućnost da nacionalna pripadnost, državljanstvo i veroispovest sudije može biti od uticaja na nepristrasnost, a koje okolnosti mnogi drugi međunarodni sudovi priznaju kao relevantne za sudijsko odlučivanje. Pri tome treba naročito uzeti u obzir činjenica da sudije u vršenju svoje funkcije deluju kao predstavnici međunarodne zajednice, kao i značaj krivičnih dela za koja se pred njima sudi, te da je sama materija iz tih razloga veoma osetljiva, kao i postojanje određenih kontroverzi u pogledu tribunala, pogotovu što je MKTJ smatran političkim od svog osnivanja. Praksa MKTJ ima nesumnjiv uticaj na razvoj međunarodnog krivičnog prava i može poslužiti kao pozitivan, ali i kao negativan primer za druge međunarodne sudove, pre svega Stalni MKS, a što bi trebalo ceniti prema pravičnosti postupka i međunarodnim priznatim standardima u oblasti ljudskih prava.

S obzirom da bi pravičnom postupku više priličilo da se svaka sumnja u nepristrasnost sudije uzme u obzir pri odlučivanju o izuzeću, te da se u tom smislu zahteva i niži prag za izuzeće sudije odn. viši stepen osetljivosti u odnosu na razloge za diskvalifikaciju. Time bi se postiglo i izbegavanje pristrasnih postupaka koji ne garantuju optuženima pravo

na pravično suđenje. Pored toga treba proširiti i krug potencijalnih razloga za izuzeće, te uzeti u obzir pored samih okolnosti vezanih za konkretnog sudiju, kao što su državljanstvo i nacionalna pripadnost i situacije u kojima njihove matične države imaju određene interese, koje ne bi automatski dovele do izuzeća, ali bi bile cenjene u svetlu okolnosti konkretnog slučaja. Kako bi se ostvarila međunarodna krivična pravda sudije moraju zaista predstavljati međunarodnu zajednicu, a ne zastupati interese svojih država.

Dejan Milovanović, M.A.

Judicial Academy, Serbia, Belgrade

PARTIALITY AS A BASIS OF JUDICIAL DISQUALIFICATION AT THE INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE FORMER YUGOSLAVIA

Summary

This article analyzes principle of independence and impartiality of judges and the possibility of disqualification of judges on the basis of partiality at the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, with an emphasis on practice. The article also pointed that the fair trial is a basic human right of the accused, the accused has the right to be tried by an independent and impartial court. Disqualification of a judge prevents partial and biased judges deciding in a particular case. The exclusion of judges implies the relevant, specific reasons for disqualification of judges, especially is important the required threshold of exemption. The institutional independence of the court is also important and associated with independence of individual judge. The practice of judicial exception in proceeding at the ICTY must be compared and evaluated with the stated principles and international standards of judicial independence and impartiality.

Key words: impartiality and independence of judges, disqualification, exclusion, exemption, international criminal proceeding.